

Agnieszka Morawska
Fundacja „Dzieci Niczyje”

Strategie postępowania ze sprawcami przestępstw seksualnych wobec dzieci na przykładzie wybranych krajów*

Artykuł podejmuje kontrowersyjną kwestię strategii postępowania ze sprawcami przestępstw seksualnych wobec dzieci w kontekście najnowszych zmian w systemach ustawodawczych wybranych krajów. W pierwszej części artykułu został opisany model pracy ze sprawcami, koncentrujący się na wielowymiarowej kontroli pedofilów. Jest on obecnie realizowany w USA i Wielkiej Brytanii – krajach prowadzących jak dotychczas najbardziej konsekwentną i zarazem spektakularną walkę ze zjawiskiem pedofilii. W pozostałej części artykułu zostały przedstawione najnowsze zmiany w strategiach wybranych państw europejskich do tej pory rozwijających model pracy klinicznej w stosunku do sprawców przestępstw na tle seksualnym.

Z perspektywy międzynarodowej, jeszcze do niedawna, budowa systemu przeciwdziałania i walki ze zjawiskiem wykorzystywania seksualnego dzieci w znaczącej mierze koncentrowała się wokół wysiłków na rzecz stworzenia kompleksowej oferty pomocy dzieciom – ofiarom przestępstw na tle seksualnym. Natomiast kwestia metod postępowania, kontroli i terapii sprawców pozostawała w fazie dyskusji i eksperymentalnych projektów. Przełomowym momentem w „historii”

budowy strategii postępowania ze sprawcami przestępstw na tle seksualnym były tragiczne wydarzenia mające miejsce w USA na przełomie lat 80. i 90. To pod ich wpływem w Stanach Zjednoczonych, a następnie w krajach Europy Zachodniej, doszło do przewartościowania poglądów w kwestii walki ze zjawiskiem wykorzystywania seksualnego dzieci i w konsekwencji do podjęcia kroków na rzecz stworzenia efektywnego systemu kontroli pedofilów.

* Autorka dziękuje Agnieszce Złotej i Laurze Cossaart za pomoc w tłumaczeniu materiałów.

Należy podkreślić, że w ostatniej dekadzie problematyka strategii postępowania wobec sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci została dostrzeżona również przez wspólnotę międzynarodową. Za jednego z głównych moderatorów dyskusji na temat pedofilii niewątpliwie można uznać Komisję Europejską, która od początku lat 90. aktywnie angażuje się w tworzenie międzynarodowych programów, mających na celu wypracowanie efektywnych narzędzi metodologicznych w walce z tym zjawiskiem. W 1997 r. Komisja Europejska przyjęła rezolucję wzywającą państwa członkowskie Unii Europejskiej do ustanowienia narodowych baz DNA, które umożliwiłyby ściganie pedofilów na poziomie międzynarodowym (May-Chacal 2003). Jeden z ostatnich projektów, realizowanych przy wsparciu Komisji – projekt CUPICSO (*Collection and Use of Personal Information on Child Sex Offenders – Zbieranie i Wykorzystywanie Informacji Prywatnych na temat Sprawców Przestępstw Seksualnych wobec Dzieci*), był w całości poświęcony analizie europejskich systemów gromadzenia danych na temat groźnych przestępców oraz poszukiwaniu płaszczyzn współpracy, które umożliwiłyby stworzenie w przyszłości międzynarodowego systemu identyfikacji pedofilów (Thomas i in. 2003).

W obecnej chwili, na świecie realizowane są dwa podstawowe systemowe modele pracy ze sprawcami przestępstw na tle seksualnym¹:

- 1) model ochrony społeczności lokalnej (*community protection model*), wprowadzany w życie w USA, Kanadzie, Australii, Nowej Zelandii i Wielkiej Brytanii, który kładzie duży nacisk na kontrolę pedofilów przebywających na wolności poprzez:
  - tworzenie interdyscyplinarnych zespołów, których zadaniem jest opracowanie indywidualnych programów pomocy psycho-

- logicznej i socjalnej dla pedofilów oraz ich rodzin;
  - prowadzenie rejestrów osób skazanych w przeszłości za czyny lubieżne wobec dzieci;
  - zastosowanie mechanizmu ponownego rozpatrywania wyroków w stosunku do sprawców wykorzystywania seksualnego dzieci (*review mechanism*), umożliwiającego przedłużenie ich pobytu w zakładzie karnym lub, w niektórych przypadkach, nawet umieszczanie ich na czas nieokreślony po opuszczeniu więzienia w zakładach zamkniętych;
  - upowszechnianie procedury weryfikacji pracowników instytucji, w gestii których leży szeroko rozumiana opieka nad dziećmi;
- 2) model pracy klinicznej (*clinical model*), realizowany w Holandii, Niemczech, Włoszech, Szwajcarii i Francji, kładący nacisk na terapię sprawców zarówno w trakcie odbywania przez nich kary pozbawienia wolności, jak i po opuszczeniu zakładu karnego.

W artykule analizie poddany zostanie przede wszystkim model ochrony społeczności lokalnej, bowiem to właśnie on podlega obecnie najbardziej dynamicznym przemianom, a jego elementy są wprowadzane nawet w krajach realizujących do tej pory wyłącznie model pracy klinicznej. Elementy strategii postępowania ze sprawcami przestępstw wobec dzieci zostaną przedstawione na przykładzie rozwiązań przyjętych w USA i Wielkiej Brytanii – krajach, które jak dotychczas w sposób najbardziej zdecydowany, kompleksowy i zarazem spektakularny, wydały wojnę procederowi pedofilii.

W artykule zawarte zostaną również informacje na temat rozwiązań przyjętych w Niemczech, Francji i we Włoszech – krajach, w których praca ze sprawcami przestępstw na tle seksualnym jest realizowana na podstawie modelu pracy klinicznej.

¹ *Report of the Committee on Serious Violent and Sexual Offenders*, Part two: Overseas visits (1999), Scottish Executive Home Office, s. 3–6.

Model ochrony społeczności lokalnej

USA

Terapia sprawców

W Stanach Zjednoczonych tylko w odniesieniu do pełnoletnich sprawców ciężkich przestępstw na tle seksualnym stosuje się przymusową terapię w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności. Terapia jest realizowana na podstawie modelu behawioralno-poznawczego z użyciem środków medycznych hamujących popęd seksualny. Naciski ze strony amerykańskiej opinii publicznej na stworzenie prawnych podstaw do wykonywania chirurgicznej kastracji sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci nie spotkały się z przychylnością legislatorów i jak dotychczas prawo zakazuje wykonywania tego typu zabiegów (Chaffin 2004). Leczenie farmakologiczne jest realizowane za zgodą osoby uczestniczącej w procesie terapeutycznym. Wyjątkiem jest stan Kalifornia, gdzie od 1997 r. obowiązuje prawo upoważniające sąd do nakładania na osoby skazane w przeszłości co najmniej dwukrotnie za gwałt lub popełnienie czynów lubieżnych wobec dzieci poniżej 13. roku życia obowiązku poddania się leczeniu farmakologicznemu².

Kontrola pedofilów opuszczających zakład karny

Według Centrum Badania Problematyki Sprawców Seksualnych (Center for Sex Offender Management – CSOM) 60% sprawców przestępstw na tle seksualnym w USA jest poddawanych różnym formom superwizji ze strony kuratorów sądowych, policji, psychoterapeutów i wreszcie samej społeczności lokalnej (CSOM Documents 2000).

Bezpośrednia kontrola nad osobami opuszczającymi zakłady karne pozostaje w gestii kuratorów sądowych. Osoby skazane w przeszłości za pedofilię muszą stawić się na wyznaczone przez nich spo-

tkania oraz utrzymywać z nimi regularny kontakt telefoniczny. Kurator sądowy posiada również inne, szerokie uprawnienia względem osób znajdujących się pod jego nadzorem. Może np. złożyć niezapowiedzianą wizytę w domu lub miejscu pracy swojego „podopiecznego”; zażądać próbki moczu w celu ewentualnego wykrycia obecności narkotyku, wymagać zaświadczenia o stałym zatrudnieniu lub uczestnictwa w terapii, wydać zakaz posiadania materiałów pornograficznych, a także użyć wykrywacza kłamstw jako formy monitoringu (Chaffin 2004).

W niektórych stanach USA funkcjonuje system izolacji sprawców przestępstw na tle seksualnym, uznanych za stanowiących zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego, który jest uruchamiany w momencie opuszczenia przez te osoby zakładu karnego. Tendencja do zaostrzenia przepisów wobec pedofilów była rezultatem wydarzeń, które miały miejsce w późnych latach 80., kiedy to stanem Waszyngton wstrząsnęła seria zabójstw dzieci na tle seksualnym popełnionych przez osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne i skazane już w przeszłości za czyny lubieżne wobec dzieci. W 1990 r. grupa mieszkańców miasta Waszyngton zgłosiła projekt nowelizacji prawa stanowego upoważniającego władze do umieszczenia szczególnie groźnych przestępców, po uprzednim odbyciu przez nich kary więzienia, w zamkniętych zakładach dla osób cierpiących na zaburzenia psychiczne.

Ten obywatelski projekt nowelizacji prawa stał się podstawą dla Prawa Postępowania ze Szczególnie Niebezpiecznymi Sprawcami Przemocy Seksualnej (*Sexually Violent Predator (SVP) Legislation*), przyjętego przez stan Waszyngton, a następnie zaadoptowanego przez 13 innych

² <http://archive.aclu.org/news/w082396a.html>

stanów USA. Na jego podstawie prokurator okręgowy, po uprzednim dokonaniu analizy: akt sprawy, wywiadów psychologicznych przeprowadzonych w trakcie odbywania kary, a przede wszystkim (!) raportów przygotowanych przez biegłych sądowych analizujących ryzyko powtórnego popełnienia przestępstwa na tle seksualnym, może wystąpić do Sądu Najwyższego o uznanie określonej osoby za szczególnie niebezpieczną dla bezpieczeństwa publicznego i skierowanie jej do odpowiedniego ośrodka nawet na czas nieokreślony.

Standardowa procedura SVP jest wszczynana, w zależności od stanu, od 3 do 6 miesięcy przed opuszczeniem zakładu karnego przez więźnia cierpiącego na poważne zaburzenia sfery seksualnej. Osoby uznane za szczególnie niebezpieczne są umieszczane w specjalnych ośrodkach zamkniętych, również na specjalnie dostosowanych do programu oddziałach szpitali psychiatrycznych i w zakładach karnych. Problematyczną kwestią pozostaje dobrovolność przystąpienia do procesu terapeutycznego. W zależności od stanu od 20% do 40% sprawców nie uczestniczy w programach terapeutycznych prowadzonych w ośrodkach zamkniętych. Personel stara się stosować w przypadku odmowy różnego rodzaju środki nacisku, np. oferując osobom przystępującym do programu lepsze warunki lokalowe oraz większy dostęp do programów edukacyjno-kulturalnych (Scottish Executive Home Office 1999). Ze względu na bardzo wysokie koszty realizacji programu jest on w rzeczywistości stosowany w stosunku do bardzo niewielkiej grupy sprawców, uznanych przez sąd za stanowiących szczególnie zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego (Chaffin 2004).

Rejestry pedofilów

Stany Zjednoczone można z pewnością uznać za prekursora idei rejestrów pedofilów. Historia pierwszego aktu prawa federalnego, nakładającego na poszczególne stany obowiązek rejestracji

pedofilów, ma związek z tragicznymi wydarzeniami, jakie miały miejsce w 1989 r., kiedy to mieszkańcami stanu Minnesota wstrząsnęła sprawa brutalnego porwania przez pedofila 11-letniego Jacoba Wetterlinga. Działania społeczności lokalnej mającej na celu odnalezienie chłopca doprowadziły do powstania fundacji jego imienia, która stała się ogólnonarodowym rzecznikiem uszczelnienia systemu kontroli sprawców przestępstw na tle seksualnym w USA.

Za kluczowe fundacja uznała wyposażenie stanowych organów ścigania w narzędzia prawne umożliwiające identyfikację przebywających na wolności pedofilów, w efekcie doprowadzając do wejścia w życie prawa stanowego nakładającego na służby policyjne obowiązek rejestracji danych sprawców przestępstw na tle seksualnym (*Minnesota's Sex Offenders Registration Act*).

Sukcesem zakończyła się również ogólnonarodowa kampania przeprowadzona przez fundację mająca na celu wprowadzenie prawa o konieczności rejestracji na poziomie federalnym. W 1994 r. „Prawo Jacoba Wetterlinga w sprawie Przestępstw Popołnionych na Dzieciach i Rejestracji Szczególnie Niebezpiecznych Sprawców Przestępstw na tle Seksualnym” (*The Jacob Wetterling Crimes against Children and Sexually Violent Offender Registration Act*) nałożyło na wszystkie stany obowiązek ustanowienia programu rejestracji pedofilów.

Dwa lata po wejściu w życie prawa federalnego nakładającego na stany obowiązek rejestracji pedofilów, w USA powstał pierwszy na świecie publiczny rejestr pedofilów. Historia jego powstania miała bezpośredni związek z brutalnym morderstwem 7-letniej Megan Kanka, dokonany w 1994 r. w New Jersey przez mężczyznę mieszkającego w bliskim sąsiedztwie, w przeszłości dwukrotnie skazanego za pedofilię. Zabójstwo dziewczynki wywołało publiczną debatę na temat konieczności upublicznienia in-

formacji na temat sprawców przestępstw na tle seksualnym. Rodzice zamordowanej dziewczynki stanęli na czele ogólnonarodowej kampanii społecznej, która doprowadziła w 1996 r. do przyjęcia nowego prawa stanowego zwanego „Prawem Megan” (*Sex Offender Notification Legislation – „Megan’s Law”*) i w efekcie do ustanowienia w stanie New Jersey rejestru pedofilów z publicznym dostępem do informacji w nim zawartych.

„Prawo Megan” nałożyło na osoby skazane w przeszłości za przestępstwa seksualne (bez względu na datę wyroku) obowiązek rejestrowania się w przeciągu 70 dni od daty zamieszkania w New Jersey na komisariacie lokalnej policji. Każdy opuszczający New Jersey musi ten fakt zgłosić w przeciągu 10 dni lokalnej policji.

Osoby rejestrujące się mają obowiązek podać następujące dane: nazwisko, numer polisy ubezpieczeniowej, wiek, rasę, płeć, datę urodzenia, wzrost, wagę, kolor włosów i oczu, adres zameldowania, adres tymczasowego pobytu, datę i miejsce zatrudnienia, odciski palców, opis przestępstw wcześniej popełnionych. Sprawcy ciężkich przestępstw na tle seksualnym wobec osób dorosłych mają obowiązek meldowania się raz w roku na lokalnym komisariacie policji. Sprawcy przestępstw seksualnych wobec osób małoletnich są zobowiązani do weryfikacji swojego adresu zamieszkania, kontaktując się z odpowiednimi służbami wymiaru sprawiedliwości co 90 dni w sposób wyznaczony przez prokuratora generalnego.

Wejście w życie „Prawa Megan” doprowadziło do istotnych zmian w prawie federalnym w kwestii ujawniania informacji na temat pedofilów (Chaffin 2004). Poprawka wniesiona do „Prawa Watterlinga” mówiła o konieczności informowania społeczności lokalnej o stopniu zagrożenia ze strony pedofilów na podstawie modelu oceny ryzyka (*community notification system*). W przypadku wystąpie-

nia wysokiego ryzyka zagrożenia ze strony pedofila wszyscy mieszkańcy danej społeczności powinni zostać powiadomieni o tym fakcie, o wystąpieniu ryzyka średniego stopnia powinny zostać poinformowane odpowiednie instytucje i organizacje zajmujące się ochroną praw dziecka, a w przypadku niskiego stopnia ryzyka – jedynie służby policyjne. Nowe prawo dało szerokie uprawnienia poszczególnym stanom w kwestii decyzji, kto powinien mieć dostęp do informacji dotyczących pedofilów, w jaki sposób i do której kategorii sprawców.

Obecnie we wszystkich 50 stanach funkcjonują publiczne rejestry zawierające dane pedofilów. Niektóre z nich mają zasięg stanowy i są prowadzone przez władze stanowe lub zakłady karne, inne prowadzone są przez lokalne komisariaty policji (Chaffin 2004). W zależności od stanu, system powiadamiania społeczności lokalnej przybiera różne formy, np.:

- w stanie Alabama i Luizjana określone informacje na temat skazanych w przeszłości pedofilów można uzyskać jedynie w miejscowych sądach w formie odpłatnej;
- w stanie Arizona informacje na temat pedofilów mogących stwarzać zagrożenie są prezentowane w lokalnej stacji telewizyjnej;
- w stanie Luizjana opinia publiczna ma dostęp do informacji o pedofilach również poprzez ostrzeżenia wysyłane drogą pocztową do mieszkańców dzielnic, do których wprowadzili się pedofile;
- przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości w stanie Waszyngton są uprawnieni do telefonicznego zawiadomienia mieszkańców dzielnic o fakcie wprowadzenia się na ten teren pedofila;
- pedofil przebywający na terenie stanu Oregon może być zobligowany do zamieszczenia specjalnej informacji w oknach swojego domu.

Kwestia rejestracji pedofilów należy również do obowiązków Federalnego

Biura Śledczego (FBI). „Prawo Pam Lychnera w sprawie Identyfikacji i Kontroli Sprawców Przestępstw Seksualnych” (*The Pam Lychner Sexual Offender Tracking and Identification Act*) z 1996 r., nałożyło na prokuratora generalnego obowiązek ustanowienia narodowej bazy w ramach FBI w celu monitorowania osób, które były skazane w przeszłości za przestępstwa wobec nieletnich lub skazane za ciężkie przestępstwa na tle seksualnym. W bazie znajdują się również dane osobowe sprawców przebywających na terenie stanów, które nie posiadają odpowiednio rozwiniętego programu rejestracyjnego SOR (*Sexual Offenders Registry*). FBI jest zobowiązane do rejestrowania aktualnego adresu, odcisków palców i aktualnej fotografii pedofilów przebywających na terenie stanu nieposiadającego odpowiednio rozwiniętego programu SOR. W przypadku większości osób weryfikacja powinna następować raz do roku przez 10 kolejnych lat od daty opuszczenia zakładu karnego. W przypadku osób uznanych za szczególnie niebezpieczne dla bezpieczeństwa publicznego weryfikacja adresu musi następować co 90 dni przez czas nieokreślony.

Co istotne, „Prawo Lychnera” dopuszcza udostępnianie ważnych informacji jedynie władzom federalnym, stanowym i lokalnym wyłącznie do celów operacyjnych. Ponadto „Prawo Lychnera” uznaje za przestępstwo świadome nieinformowanie FBI i odpowiednich służb lokalnych o zmianie miejsca pobytu przez osobę w przeszłości skazaną za przestępstwo na tle seksualnym w obrębie stanów. Powiadomienie musi nastąpić w przeciągu 10 dni od przemieszczenia się. Pierwszorzutowe nie wypełnienie zobowiązań podlega karze do 1 roku więzienia i grzywnie do 100 tys. USD, każde kolejne podlega karze pozbawienia wolności do 10 lat. FBI jest również każdorazowo informo-

wane o dacie zakończenia odbywania wyroku i opuszczenia zakładu karnego przez sprawców przestępstw na tle seksualnym (CSOM Documents 2000).

Weryfikacja pracowników

Weryfikacja osób ubiegających się o pracę umożliwiającą bezpośredni kontakt z dziećmi (np. w charakterze nauczyciela, opiekunki) jest realizowana w niektórych stanach. Dotychczasowe badania ewaluujące tą procedurę wykazują jej niską skuteczność w kwestii wykrywania osób skazanych w przeszłości za przestępstwo pedofilii (Chaffin 2004).

Wielka Brytania

Terapia sprawców

W Wielkiej Brytanii praca kliniczna ze sprawcami przemocy seksualnej opiera się w głównej mierze na modelu behawioralno-poznawczym z użyciem środków medycznych hamujących popęd seksualny i jest realizowana zarówno w trakcie, jak i po odbyciu przez sprawców kary pozbawienia wolności. Największy program terapeutyczny (*The Sex Offender Treatment Programme – SOTP*) realizowany przez HM Prison Service England & Wales, oferuje pomoc terapeutyczną około 700 więźniom rocznie (Mann 2000). Osoba opuszczająca zakład karny pozostaje, podobnie jak w USA, pod nadzorem interdyscyplinarnego zespołu, którego zadaniem jest indywidualny dobór terapii i uruchomienie programu pomocy społecznej (Grubin 2002).

Kontrola pedofilów opuszczających zakład karny³

W Wielkiej Brytanii można obecnie zaobserwować tendencje do wprowadzenia środków ograniczających w istotny sposób niekontrolowany powrót pedofilów do swoich społeczności po odbyciu kary

³ Na podstawie referatu wygłoszonego przez Davida Forda podczas seminarium *Seminar on collecting and sharing of information on child sex offenders in Europe*, Lancaster House, London, 18 March 2004.

pozbawienia wolności. W 1999 r. w ramach przepisów prawa cywilnego, wprowadzono w Wielkiej Brytanii System Wczesnego Ostrzegania (*Early Warning System*), który przewiduje informowanie odpowiednich służb o terminie opuszczenia zakładu karnego przez pedofilów. W przypadku wydania przez służby więzienne opinii o wysokim stopniu zagrożenia ze strony pedofila, odbywającego karę pozbawienia wolności, dla bezpieczeństwa publicznego odpowiedni sąd może nałożyć na niego nakaz (*sex offender order*) ograniczający jego poruszanie się po kraju, zakazujący mu przebywania w okolicy szkół, parków, placów zabaw i innych miejsc, gdzie często przebywają dzieci, pod groźbą kary pozbawienia wolności w przypadku nie poddania się zaleceniom. Na podstawie przepisów Ustawy o Systemie Sądownictwa Karnego z 2001 r. (*the Criminal Justice and Court Service Act*), sąd może wydać w stosunku do pedofilów opuszczających zakład karny zakaz kontaktowania się z poszkodowanymi lub opuszczenia kraju bez uprzedniego powiadomienia o tym fakcie służb policyjnych.

W 2002 r. rząd brytyjski powołał do życia specjalną grupę roboczą, której zadaniem było opracowanie innowacyjnego, i zarazem kontrowersyjnego, modelu kontrolowania pedofilów przebywających na wolności przy pomocy elektronicznych chipów wszczepionych podskórnice (*electronic tagging*) (Guardian Unlimited 2002).

Parlament brytyjski rozważa również stworzenie systemu weryfikacji wysokości wyroków w odniesieniu do osób skazanych uprzednio za przestępstwa na tle seksualnym (*reviewable sentences*). Według tych propozycji osoba skazana za przestępstwo pedofilii będzie musiała pozostać w zakładzie karnym w przypadku odmowy poddania się terapii lub uznania ją przez biegłych za stanowiącą zagroże-

nie dla bezpieczeństwa publicznego. Tendencje do podejmowania surowych środków kontroli w stosunku do osób skazanych w przeszłości za pedofilię znalazły miejsce również w generalnych wytycznych dla sędziów, które zawierają zalecenie wydawania rozbudowanych nakazów kontroli w stosunku do pedofilów opuszczających zakłady karne (*extended supervision orders*). Według powyższych zaleceń przez 10 kolejnych lat od opuszczenia zakładu karnego dokładnej analizie powinny podlegać jakiegokolwiek zmiany miejsca pobytu osób skazanych w przeszłości ze pedofilię.

Rejestry pedofilów⁴

Wielka Brytania jest pierwszym krajem Europy Zachodniej, który wprowadził w 1997 r. obowiązek rejestracji osób skazanych w przeszłości za przestępstwa seksualne wobec dzieci (*Sex Offender Act*). Analogiczny do brytyjskiego system wprowadzono również w 2001 r. w Irlandii.

Dane znajdujące się w rejestrze brytyjskim mają charakter poufny. Rząd brytyjski stoi na stanowisku, iż upublicznienie danych pedofilów sprzyjałoby aktom agresji i zemsty oraz skłoniłoby pedofilów do „zejścia do podziemia”, co w znaczny sposób utrudniłoby ich kontrolowanie. Policja udostępnia informacje na temat osób znajdujących się w rejestrze określonym osobom jedynie w przypadku, gdy może to zapobiec przestępstwu, np. dyrektorowi szkoły, w sąsiedztwie której zamieszkał pedofil (nie podając jednocześnie konkretnego adresu zamieszkania osoby, która może stwarzać potencjalne zagrożenie). Praktykowana jest również procedura informowania poszkodowanych o opuszczeniu zakładu karnego przez pedofilów, przy równoczesnym zachowaniu tajemnicy w kwestii ich aktualnego adresu zamieszkania.

Funkcję rejestru pełni baza danych, która powstała w 1997 r. na podstawie

⁴ Tamże.

Sex Offenders Act w ramach Narodowego Komputerowego Systemu Policyjnego VISOR. Baza ta zawiera dane na temat różnych kategorii przestępców, również tych, który popełnili czyny lubieżne wobec dzieci. Informacje na temat pedofilów są zbierane przez lokalne placówki policji, a następnie przesyłane do bazy VISOR. W marcu 2001 r. w rejestrze znajdowało się 15 tys. nazwisk, statystycznie w przeciągu 6 miesięcy przybywa 2 tys. nowych (May-Chahal 2003).

The Sex Offenders Act z 1997 r. nakłada na osoby skazane w przeszłości za przestępstwa seksualne wobec dzieci obowiązek rejestracji na komisariacie lokalnej policji i podania aktualnych danych personalnych obejmujących: adres zamieszkania, datę urodzenia, nazwisko, numer ubezpieczenia. Policja może również zarządzić pobranie odcisków palców i wykonanie zdjęcia w celu weryfikacji tożsamości. Zmiana w powyższych danych każdorazowo rodzi konieczność poinformowania o tym fakcie policji. Osoba, której dane osobowe znajdują się w rejestrze, musi także każdorazowo informować policję o wyjeździe poza granice Wielkiej Brytanii na dłużej niż 3 dni i jeżeli zmienia miejsce pobytu na dłużej niż 7 dni. Ponadto raz do roku jest zobligowana potwierdzić swoje dane na komisariacie lokalnej policji. Sprawcy, znajdujący się w rejestrze, muszą zgłaszać lokalnym służbom policyjnym jakąkolwiek zmianę adresu w przeciągu 14 dni od tej zmiany.

Okres zamieszczania danych w rejestrze zależy od wysokości wyroku. Dane sprawców skazanych za przestępstwa seksualne na karę powyżej 30 miesięcy więzienia zostaną w rejestrze na czas nieokreślony. Niezastosowanie się do wymogów rejestru podlega grzywnie lub karze pozbawienia wolności do 5 lat. Obowiązkiem regularnego uaktualnienia danych na swój temat objęci są zarówno skazani, jak i osoby, które otrzymały wyrok w zawieszeniu. Ci ostatni mają obowiązek kontaktowania się z odpowiednimi służbami

policyjnym przez okres minimum 2 lat.

Ponadto w ramach Biura Narodowych Służb Specjalnych (*National Criminal Intelligence Service*) funkcjonuje Sekcja ds. Pedofilów, której zadaniem jest wykrywanie dystrybutorów dziecięcej pornografii na terenie Wielkiej Brytanii oraz współpraca z organizacjami międzynarodowymi na polu walki z obrotem pornografią dziecięcą i sexturystyką. Sekcja dysponuje bazą zawierającą 25 tys. nazwisk pedofilów, również tych jedynie podejrzewanych o czyny lubieżne wobec dzieci. Baza ma charakter poufny.

W Wielkiej Brytanii funkcjonują co najmniej trzy „niepolicyjne” rejestry, które zawierają informacje na temat osób, które ze względu na czyny popełnione w przeszłości, nie powinny wykonywać pracy umożliwiającej kontakt z dziećmi.

Pierwszy z nich – *The Consultancy Service Index* – zawiera nazwiska osób, wobec których wszczęto postępowanie w sprawie popełnienia przestępstwa wobec małoletniego lub które zostały zwolnione z pracy na skutek niewłaściwego zachowania, wobec małoletniego podopiecznego, stwarzającego zagrożenie dla jego szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Zgłaszanie danych leży w gestii pracodawców i odbywa się na zasadzie dobrowoli. Wyjątek stanowią dyrektorzy domów dziecka, którzy zobligowani są przez prawo do informowania o pracownikach, którzy w rażąco sposób zaniedbali swoje obowiązki. (*Children's Homes Regulations* 1992). Obecnie w rejestrze znajduje się około 7 tys. nazwisk, rocznie „odwiedza go” około 55 tys. osób.

W drugim z rejestrów – *List 99* – znajdują się nazwiska osób, które zostały w przeszłości uznane za niezdadne do pracy w charakterze nauczyciela. W gestii Sekretarza Stanu ds. Edukacji leży decyzja o uznaniu niezdadności do pracy i umieszczenie danych osoby na *Liście* (*Education Teachers Regulations* 1993). Informacje znajdujące się w bazie mają charakter poufny.

The PoCa List (The Protection of Children Act List) zawiera dane osób, które zrezygnowały z pracy, zostały zwolnione lub zawieszono w swoich obowiązkach ze względu na fakt lub podejrzenie (!), iż stworzyły, bądź mogły stworzyć, zagrożenie dla ogólnie rozumianego bezpieczeństwa dzieci. Baza jest prowadzona w ramach Departamentu Edukacji. Również w tym przypadku w gestii Sekretarza Stanu ds. Edukacji leży decyzja o uznaniu niezdatności do pracy z dziećmi i umieszczenie danych osoby w tej bazie.

Wszystkie brytyjskie organizacje i instytucje pracujące z dziećmi są zobowiązane do:

- informowania Sekretarza Stanu ds. Edukacji o konieczności umieszczenia z określonych powodów danych swojego pracownika na *PoCa List*;
- weryfikacji danych nowo przyjmowanego pracownika z listą *PoCa* i *List 99*;
- niezatrudniania osób, których nazwiska znajdują się na jednej z wyżej wymienionych list.

Procedura weryfikacji pracowników⁵

Wielka Brytania dysponuje jednym z najbardziej rozwiniętych na świecie systemów weryfikacji pracowników instytucji, w gestii których leży szeroko rozumiana opieka nad dziećmi. Już w latach 50. ustanowiono obowiązek informowania Ministerstwa Edukacji o nauczycielach, którzy złamali w przeszłości

prawo, w wyniku czego stanęli przed sądem. Procedura weryfikacji pracowników instytucji pracujących z dziećmi została wprowadzona w życie w latach 80. (Irlandia Północna – 1982, Anglia i Walia – 1986, Szkocja – 1989). Na jej podstawie pracodawca, za pisemną zgodą osoby starającej się o posadę, mógł wystąpić z wnioskiem do lokalnej policji o wydanie zaświadczenia o niekaralności. Na podstawie uzyskanych informacji podejmował samodzielną decyzję o zatrudnieniu.

Według Ustawy o Systemie Sądownictwa Karnego z 2001 r. osoby skazane za czyny lubieżne wobec dzieci nie mogą podejmować pracy umożliwiającej kontakt z dzieckiem pod groźbą kary pozbawienia wolności do 5 lat za świadome aplikowanie o tego rodzaju pracę. Zakaz dotyczy:

- stanowisk umożliwiających bezpośredni nienadzorowany kontakt z dzieckiem (np. praca opiekunki, nauczyciela, praca w departamencie edukacji, służb socjalnych, praca w klubie sportowym);
- stanowisk, w ramach których nadzoruje się inne osoby pracujące bezpośrednio z dziećmi (np. praca w charakterze członka zarządu szkoły).
- zakaz jest wydawany na czas nieokreślony. Po 10 latach od jego wydania osoba zainteresowana może ubiegać się o jego weryfikację do Care Standards Tribunal.

Model pracy klinicznej

Odwołując się do tezy, iż model ochrony społeczności lokalnej rozwija się bardzo dynamicznie również w krajach do tej pory ściśle realizujących model pracy klinicznej, należy stwierdzić, że obserwowane tendencje do ograniczania pracy klinicznej na rzecz systemu kontroli sprawców są spowodowane przede

wszystkim bardzo wysokimi kosztami terapii, ogólną niechęcią pedofilów do przystępowania do tego rodzaju programów oraz badaniami potwierdzającymi wysokie ryzyko powtórnego popełnienia przez te osoby przestępstw na tle seksualnym (Scottish Executive Home Office 1999).

⁵ Na podstawie raportu British Criminal Law Policy Unit, zatytułowanego *An introduction to employment measures in the United Kingdom*, przedstawionego podczas *Seminar on collecting and sharing of information on child sex offenders in Europe*, op.cit.

Poniżej prezentuję krótką charakterystykę zmian, jakie zaszły w strategii postępowania ze sprawcami przestępstw na tle seksualnym wobec dzieci we Francji, Niemczech i we Włoszech, realizujących do tej pory model pracy klinicznej w stosunku do sprawców przestępstw na tle seksualnym.

Francja

Francuski system prawny nie przewiduje przymusowej terapii dla sprawców przestępstw na tle seksualnym, ale jednocześnie dysponuje środkami pozwalającymi na szersze egzekwowanie przystępowania do programów terapeutycznych, np. poprzez możliwość zastosowania warunkowego zwolnienia w stosunku do sprawców przemocy seksualnej, którzy przystąpili do programu terapeutycznego podczas ich pobytu w zakładzie karnym.

System kontroli sprawców jest realizowany na podstawie Ustawy w sprawie Socjo-Prawnej Kontroli Sprawców Przestępstw Seksualnych wobec Dzieci z 17 czerwca 1998 r. (*Loi do 17 Juin 1998: Le Suivi Socio Judiciaire des Auteurs D'agressions Sexuelles sur Mineurs*). Na jej podstawie pedofile opuszczający zakład karny mogą być przekazani „pod opiekę” interdyscyplinarnemu zespołowi złożonemu z kuratorów, lekarzy i psychologów na okres równoważny wysokości wyroku. Ponadto sędzia, opierając się na opinii biegłych, może wydać zalecenie podjęcia lub kontynuacji dotychczasowej terapii w stosunku do pedofila (*Les Cahiers de l'A.F.I.R.E.M.* 2002).

Od 9 marca 2004 r. we Francji obowiązuje nowe prawo regulujące kwestie kontroli i rejestracji sprawców przestępstw seksualnych wobec dzieci (*La Loi Perben II*). Zaostrzenie przepisów ma niewątpliwie związek z obserwowanym we Francji w ostatnich latach wzrostem liczby popełnianych przestępstw na tle seksualnym. W 2002 r. sprawcy tego rodzaju

przestępstw stanowili 24% liczby wszystkich osób skazanych⁶.

Nowe prawo zakłada utworzenie ogólnonarodowego rejestru zawierającego nazwiska, aktualny adres zamieszkania oraz zawód osób pełnoletnich, które w przeszłości zostały skazane za przestępstwa seksualne wobec dzieci. Informacje dotyczące osoby zarejestrowanej muszą również zawierać uzasadnienie decyzji sędziego o umieszczeniu w rejestrze oraz dokładny opis kategorii popełnionego przestępstwa. Rejestr będzie tworzony na podstawie danych policyjnych, jego prowadzenie będzie natomiast leżało w gestii sędziów okręgowych. Informacje w nim zawarte mają charakter poufny i mogą być udostępniane jedynie pracownikom wymiaru sprawiedliwości oraz pracodawcom reprezentującym instytucje, w gestii których leży szeroko rozumiana opieka nad dziećmi. Dane sprawców będą umieszczane w rejestrze automatycznie z dniem wydania wyroku skazującego. Co warte jest również podkreślenia, w rejestrze będą ujęte dane obywateli francuskich, którzy popełnili przestępstwo na tle seksualnym poza granicami kraju.

Ustawa z 9 marca 2004 r. daje możliwość pobierania materiału genetycznego zarówno od osób skazanych za popełnienie przestępstwa na tle seksualnym, jak i od osób, w stosunku do których sformułowano jedynie oskarżenia o popełnienie tego rodzaju czynów. Materiał genetyczny może być pobrany również bez zgody osoby zainteresowanej, w przypadku gdy została ona w przeszłości skazana za popełnienie przestępstwa na tle seksualnym na minimum 10 lat pozbawienia wolności. Nowe prawo wprowadziło również karę grzywny do 30 tys. EUR lub karę pozbawienia wolności do lat 2 w stosunku do osób niewyrażających zgodę na pobranie materiału genetycznego. Ustawodawca zezwolił na pobranie próbki krwi

⁶ Clari Net October 2003, *French Senate committee proposes to set up national sex offenders register* at: <http://quickstart.clari.net/qs>.

od osoby skazanej lub podejrzanej o popełnienie przestępstwa na tle seksualnym w celu ewentualnego stwierdzenia zakażenia chorobą przenoszoną drogą płciową. Nowe regulacje przewidują również wprowadzenie weryfikacji pracowników instytucji, w gestii których leży szeroko rozumiana opieka nad dziećmi (Actualites Sociales Hebdomadaires 2004).

Niemcy⁷

Prawo niemieckie nakłada na sprawców przestępstw na tle seksualnym obowiązek przystąpienia do terapii w zależności od wysokości orzeczonej kary

Według przepisów Ustawy o Wykonaniu Kary (*StrafVollG*), która weszła w życie w 2003 r.:

- *Sprawca przestępstw na tle seksualnym odbywający karę pozbawiania wolności powyżej 2 lat powinien być przeniesiony do ośrodka socjoterapeutycznego. W przypadku gdy cel terapii nie może być osiągnięty i z przyczyn zależnych od osoby więźnia powinien on zostać ponownie umieszczony w zakładzie karnym.*
- *Do ośrodka socjoterapeutycznego można skierować na zasadzie dobrowolności innych więźniów za ich zgodą, jeżeli zalecono szczególne środki terapeutyczne i pomoc socjalną ośrodka w celu ich resocjalizacji. W takich przypadkach przeniesienie wymaga zgody kierownika ośrodka socjoterapeutycznego.*

Ustawa Bundestagu z 14 listopada 1997 r. w sprawie Zwalczenia Przestępstw na Tle Seksualnym i Innych Groźnych Przestępstw bardzo ściśle określa warunki, w których sąd może orzec o warunkowym zawieszeniu kary lub przedterminowym zwolnieniu pedofilów.

O przedterminowym zwolnieniu sąd orzeka na podstawie opinii biegłego, która stwierdza, czy przedterminowe zwolnienie skazanego nie spowoduje zagrożenia dla bezpieczeństwa publicznego. Wo-

bec osób skazanych za przestępstwa na tle seksualnym, w stosunku do których zastosowano karę w zawieszeniu, jak również w stosunku do sprawców ciężkich przestępstw na tle seksualnym opuszczających zakład karny po odbyciu kary, sąd może nakazać poddanie się terapii (również bez zgody zainteresowanych) na podstawie ekspertyzy wydanej przez biegłych orzekającej, że sprawca w dalszym ciągu stanowi duże zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego i istnieje ryzyko popełnienia przez niego w przyszłości czynów lubieżnych wobec małoletnich.

Włochy⁸

Włoski system prawny nie przewiduje przymusowej terapii dla sprawców przestępstw na tle seksualnym. Terapia odbywa się na zasadzie dobrowolności i jest realizowana w zakładach karnych, więziennych szpitalach, gdzie przebywają skazani cierpiący na zaburzenia psychiczne oraz instytucjach państwowych i prywatnych specjalizujących się w terapii ofiar i sprawców przemocy.

W 1998 r. ustawodawca wprowadził w życie innowacyjne rozwiązania prawne dotyczące finansowania terapii zarówno ofiar, jak i sprawców przemocy seksualnej. Ustawa nr 269 z 3 sierpnia 1998 r. dotycząca Środków przeciwko Wykorzystywaniu Seksualnemu Dzieci obejmującemu Prostytycję, Pornografię i Sex Turystykę upoważnia sąd do nakładania kar pieniężnych, konfiskaty mienia osób skazanych za przestępstwa seksualne wobec dzieci. W celu realizacji zapisów ustawy Rada Ministrów ustanowiła specjalny fundusz, którego 2/3 zasobów służy do finansowania programów prewencyjnych i terapeutycznych dla dzieci – ofiar wykorzystywania seksualnego, pozostała część jest przeznaczana na terapię sprawców.

⁷ Na podstawie wywiadu z Kai Sachsem – członkiem Niemieckiego Stowarzyszenia Przeciwdziałania Krzywdzeniu i Zaniędywaniu Dzieci (GESPCAN), przeprowadzonego 21.04.2004 r.

⁸ Na podstawie wywiadu z dr Donatą Bianchi i Josephem Moyersoemem z National Childhood and Adolescence Documentation and Analysis Centre, przeprowadzonego 27.04.2004 r.

W latach 1999–2003 Ministerstwo Sprawiedliwości i Administracja Penitencjarna przeprowadziły kilka programów edukacyjnych adresowanych do profesjonalistów pracującymi ze sprawcami. Programy te koncentrowały się na: wyszkoleniu pracowników służb więziennych i medycznych, wypracowaniu modelu pracy psychologicznej ze sprawcami oraz stworzeniu sieci organizacji pozarządowych i służb socjalnych monitorujących sprawców po opuszczeniu przez nich zakładu karnego. Jednym z ostatnio przeprowadzonych programów szkoleniowych jest *Project „SPERARE” (Sperimentare Percorsi Esperienze Rivolte A Rimuovere Esclusione – Eksperymentalne Drogi do Przewycięzania Społecznego Wykluczenia)*, który był realizowany w zakładzie karnym w Bari od września 2002 r. do października 2003 r., we współpracy z regionalną administracją penitencjarną, Centrum Pomocy Społecznej i Prawnej i organizacją pozarządową „La Giraffa”. Pierwsze dwie fazy projektu koncentrowały się na szkoleniu urzędników penitencjarnych. W kolejnej fazie wprowadzono program terapeutyczny, który obejmował: terapię indywidualną i grupową dziewięciu osób skazanych za przestępstwa na tle seksualnym wobec dzieci, wywiad środowiskowy i wsparcie socjalne dla rodzin pedofilów. Projekt zakładał uczestnictwo skazanych w grupie wsparcia po opuszczeniu zakładu na zasadzie dobrowolności.

W 2002 r. we Włoszech powołano do życia Komitet ds. Walki z Pedofilią (CICLOPE), którego zadaniem jest koordynacja działań prewencyjnych, pomocowych

i prawnych na szczeblu administracji państwowej. Pracom Komitetu, w którego skład wchodzi przedstawiciele 11 ministerstw, przewodniczy Minister ds. Równouprawnienia Płci. W ramach Komitetu ustanowiono funkcję Obserwatora, którego zadaniem jest zbieranie danych na poziomie lokalnym i międzynarodowym, umożliwiających także efektywniejsze wsparcie osób skazanych w przeszłości za przestępstwa na tle seksualnym.

W październiku 2003 r. we Włoszech wszedł w życie *Narodowy Plan Walki z Pedofilią*, zakładający systemową współpracę w ramach zwalczania zjawiska na podstawie trzech fundamentalnych zasad, takich jak:

- szybka identyfikacja sprawców poprzez sprawne działania policji,
- surowe kary w stosunku do sprawców przestępstw na tle seksualnym,
- tworzenie programów resocjalizacyjnych dla sprawców przestępstw pedofilii.

We Włoszech trwa obecnie publiczna debata na temat wprowadzenia bardziej restrykcyjnych metod kontroli nad sprawcami. Komisja ds. Praw Dziecka wzywa do wprowadzenia środków prewencyjnych, takich jak: terapia psychiatryczna i leczenie farmakologiczne, które warunkowałyby redukcję wyroków. Postuluje również o nałożenie na sprawców opuszczających zakład karny obowiązku informowania kuratora sądowego o aktualnym miejscu pobytu i wprowadzenie bezwarunkowego zakazu podejmowania pracy stwarzającej możliwość bezpośredniego kontaktu z dzieckiem dla osób skazanych w przeszłości za pedofilię.

Zakończenie

Problematyka strategii postępowania ze sprawcami wykorzystywania seksualnego dzieci wzbudza wiele kontrowersji zarówno wśród wąskiego grona profesjonalistów pracujących ze sprawcami, jak i opinii publicznej, która, zbulwersowana drastycznymi przypadkami za-

bójstw dzieci dokonanych przez pedofilów, domaga się zrewidowania dotychczasowej polityki państwa wobec pedofilów oraz aktywnego udziału w procesie legislacyjnym.

Rejestry pedofilów pozostają bez wątpienia jednym z najbardziej kontrower-

syjnych środków użytych do walki z pedofilią. Przeciwnicy rejestrów często posługują się zarzutem stygmatyzacji pedofilów argumentując, że osoba, która odbyła wyrok, powinna otrzymać szansę powrotu do społeczeństwa. Uważają również, że rejestry w ewidentny sposób łamią prawo do ochrony informacji prywatnych. Cytują badania, z których wynika, że pedofile często podają fałszywy adres zamieszkania i szukają ofiar poza swoim miejscem zamieszkania, aby uniknąć identyfikacji.

Z kolei zwolennicy upublicznienia informacji o pedofilach (do tej grupy można z pewnością zaliczyć przede wszystkim społeczne komitety powstające spontanicznie po wyjściu na światło dzienne kolejnego brutalnego morderstwa popełnionego na dziecku) podkreślają konieczność kontroli systemu prawnego przez samych obywateli i niezbywalne prawo rodziców do jak najskuteczniejszej ochrony swoich dzieci.

Brutalne morderstwo 6-letniej Sary Payne popełnione w 2000 r. w Wielkiej Brytanii przez mężczyznę kilkakrotnie skazanego w przeszłości za pedofilię, wywołało publiczną dyskusję o konieczności monitorowania pedofilów w społecznościach lokalnych i wzmogło presję na rząd brytyjski, domagając się reformy prawa gwarantującego skuteczniejszą ochronę dzieci przez pedofilami.

W 2000 r. rodzice zamordowanej dziewczynki stanęli na czele społecznej kampanii na rzecz ustanowienia „Sarah’s Law” gwarantującego, podobnie jak w USA, publiczny dostęp do danych pedofilów. Głównym hasłem kampanii stało się prawo każdego rodzica do informacji na temat pedofilów przebywających w okolicy.

Badania przeprowadzone w tym samym roku przez popularny serwis internetowy *News of the World* na ogólnonarodowej próbie 14 tys. dorosłych Brytyjczyków potwierdziły radykalne poglądy społeczeństwa w kwestii polityki wobec sprawców przestępstw seksualnych wo-

bec dzieci. 67% respondentów stwierdziło, że sprawcy poważnych przestępstw seksualnych wobec dzieci powinni być skazani na karę dożywocia; 44% określiło dotychczasowy system rejestracji pedofilów za nieefektywny; aż 76% zadeklarowało, że społeczność lokalna powinna być powiadomiona o fakcie zamieszkania w sąsiedztwie pedofila⁹.

Jednocześnie coraz częściej w wypowiedziach zarówno legislatorów, jak i profesjonalistów pracujących z ofiarami i sprawcami pojawia się argument, że samo gromadzenie danych jest niewystarczające i kreuje nierealistyczne oczekiwania wśród społeczeństwa wobec rejestrów. Najnowsze badania amerykańskie pokazują, że w praktyce policja amerykańska stosunkowo rzadko używa rejestrów w celu ścigania pedofilów. Są one traktowane przez służby policyjne jako mało pomocne źródło informacji, ponieważ w procesie składania zeznań ofiara sama jest w stanie podać większość istotnych dla sprawy danych sprawcy (gdź w większości przypadków znała wcześniej sprawcę) (Chaffin 2004).

Wiele emocji wzbudza również wspólna forma elektronicznego „oznakovania” sprawców przestępstw na tle seksualnym. Najnowsze plany rządu brytyjskiego przewidują przeprowadzenie w trzecim kwartale 2004 r. na terenie Anglii i Walii pilotażowego projektu wszczęcia elektronicznych chipów wyselekcjonowanej grupie pedofilów w celu ich całodobowego monitorowania. Projekt już spotkał się z krytyką ze strony niektórych brytyjskich organizacji zajmujących się problematyką wykorzystywania seksualnego dzieci. Zarzuca się mu, że jest jedynie nieudolną próbą wyciszenia lęków brytyjskiego społeczeństwa. Jego przeciwnicy argumentują, że zdecydowana większość przestępstw na tle seksualnym wobec dzieci jest popełniana w domach sprawców lub jego ofiar, a nie w miejscach publicznych. Podkreślają, że proce-

⁹ Więcej na: www.forsarah.com.

dura *electronical tagging* powinna zawierać element „doraźnej pomocy psychologicznej”, gwarantujący w sytuacji kryzysowej osobom włączonym do projektu całodobowy telefoniczny kontakt z psychologiem bądź kuratorem¹⁰.

Zapewne sama kwestia właściwych metod postępowania ze sprawcami przestępstw na tle seksualnym w dalszym ciągu będzie wzbudzała wiele gorących i sprzecznych emocji, stanowiąc zarazem poważne wyzwanie dla legislatorów, polityków, psychiatrów i psychologów. A w trwającej na róż-

nych poziomach dyskusji wiele fundamentalnych pytań wydaje się pozostawać wciąż bez odpowiedzi. Oto jedynie niektóre z nich: Czy opinia publiczna ma prawo do posiadania pełnych danych na temat osób mogących stanowić niebezpieczeństwo dla porządku publicznego? Czy osoba skazana w przeszłości za pedofilię ma prawo otrzymać od społeczeństwa „drugą szansę”? Gdzie jest granica pomiędzy koniecznością chronienia słabszych członków społeczeństwa a poszanowaniem prawa do prywatności innych?

The article discusses the controversial issue of strategies of dealing with child sexual abusers in the context of recent changes in selected countries' legal systems. The first part of the article presents the model of treating abusers based on multi-dimensional control of pedophiles, which is currently applied in the US and the UK - countries which have been so far waging the most consistent and the most successful war against pedophilia. The remaining sections discuss the latest changes in selected European countries' strategies, which previously focused on the model of clinical treatment of sexual offenders.

Bibliografia

- Actualites Sociales Hebdomadaires (2004), *La Loi Perben II*, nr 2352, 26 March.
- Chaffin M. (2004), wywiad przeprowadzony przez A. Morawską z prof. M. Chaffinem dn. 20.05.2004.
- Children's Homes Regulations* 1992, Reg. 19 (2) b.
- CSOM Documents (2000), *Public Opinion and the Criminal Justice System: Building Support for sex Offender Management Programs*,
- Education Teachers Regulations* 1993, s. 11993/543.
- Grubin D. (2002), *Sex Offender Research, Expert Paper*, w: NHS National Programme on Forensic Mental Health Research and Development
- Guardian Unlimited (2002), *Surgical tags plan for sex offenders*.
- Guardian Unlimited (2004), *Experts find flaw in plans to tag sex offenders*, <http://guardian.co.uk>.
- Les Cahiers de l'A.F.I.R.E.M. (2002), *Loi do 17 Juin 1998: Le Suivi Socio Judiciaire des Auteurs D'agressions Sexuelles sur Mineurs*, nr 39.
- Mann R. (2000), *The sex offender treatment programme HM Prison Service England & Wales*.
- May-Chahal C. (2003), *Child Sexual Abuse in Europe*, Council of Europe, Strasbourg.
- Scottish Executive Home Office (1999), *Report of the Committee on Serious Violent and sexual Offenders*, Part two: Overseas visits, s. 3–6.
- Thomas T., Katz I., Wattam C. (2003), *CUPICSO: The Collection And Use of Personal Information on Child Sex Offenders*, NSPCC.

¹⁰ Guardian Unlimited May 28, 2004, *Experts find flaw in plans to tag sex offenders*.